

شاخص های حقوق شهروندی

<p>آزادی عملکرد فردی: آزادی انتخاب مسکن و محل سکونت، آزادی مکاتبات، آزادی رفت و آمد</p> <p>آزادی اندیشه: آزادی عقیده، آزادی مذهب، آزادی بیان، آزادی مطبوعات، آزادی آموزش و پرورش</p> <p>آزادیهای اقتصادی و اجتماعی: آزادی مالکیت، آزادی بازرگانی و صنعتی، آزادی کار و آزادی سندیکایی</p> <p>حقوق مربوط به مساوات: مساوات در مقابل قانون، مساوات در مقابل دادگاهها، مساوات در پرداخت مالیات، مساوات از لحاظ اشتغال به مشاغل دولتی و مساوات در خدمت نظام وظیفه</p>	<p>ابعاد مدنی حقوق شهروندی</p>
<p>۱. حق شرکت در انتخابات</p> <p>۲. حق انتخاب شدن در مشاغل سیاسی</p> <p>۳. حق دارا بودن تابعیت</p>	<p>ابعاد سیاسی حقوق شهروندی</p>
<p>۱. حمایت‌های مادی و درآمدی: تأمین مسکن، تأمین شغل، پرداخت حقوق و مزایای کافی، برخورداری از حداقل دستمزد، تأمین اجتماعی (در صورت بیماری، از کارافتادگی، پیری، بی سرپرستی، حوادث و سوانح)</p> <p>۲. برخورداری از آموزش و پرورش رایگان</p> <p>۳. برخورداری از بهداشت و درمان: برخورداری از خدمات بهداشتی و درمانی و مراقبت‌های پزشکی و برخورداری از بیمه‌های درمانی همگانی</p> <p>۳. حمایت‌های قضایی: برخورداری از وکیل، حق دادخواهی و مراجعه به دادگاه</p>	<p>ابعاد اجتماعی حقوق شهروندی (خدماتی و حمایتی)</p>

هر نظام سیاسی بر اساس ماهیت، اهداف، ارزش ها و هنجارهای خود، مولفه

های متفاوتی را برای حقوق شهروندی به رسمیت می شناسد و تعریف ویژه خود

را از حقوق شهروندی ارایه می دهد.

از دید بسیاری از صاحب نظران نگاه تدوین کنندگان قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به

مقوله حقوق شهروندی مبتنی بر آموزه های اسلامی از یک سو و مردمسالاری شناخته شده در دنیای

امروز از سوی دیگر بوده است. به طوری که می توان ساختار قانون اساسی کشورمان را الهام گرفته

از ارزش ها و هنجارهای اسلامی و دموکراتیک دانست.

قانون اساسی جمهوری اسلامی مصوب ۱۳۵۸ پس از تشریح اصول کلی در فصل اول و بیان

زبان، خط، تاریخ و پرچم رسمی شور، در فصل سوم به حقوق ملت پرداخته است. مهمترین

حقوق شهروندی که البته بیان جزئیات آن با قوانین عادی است در این فصل مورد توجه قرار گرفته

است.

به رغم وجود قانون اساسی و قوانین عادی (قانون احترام به آزادی ها و حفظ حقوق شهروندی

۱۳۸۳، قانون گردش آزاد اطلاعات، آیین دادرسی و... از مهمترین قوانین عمومی محسوب می شوند

که در این زمینه به تصویب رسیده اند.) به اعتقاد برخی ها همچنان احقاق حقوق شهروندان

در کشورمان در عمل در برخی مواقع با چال

ش های روبه رو بوده است.

مهمترین حقوق شهروندی که قانون اساسی جمهوری اسلامی بر آن مهر تأیید نهاده است به شرح ذیل

میباشد:

۱- اصل بر خورداری از حقوق مساوی

در اصل نوزدهم قانون اساسی جمهوری اسلامی آمده است:

« مردم ایران از هر قوم و قبیله که باشند از حقوق مساوی برخوردارند و رنگ، نژاد،

زبان و مانند اینها سبب امتیاز نخواهد بود.»

این اصل نافی هرگونه امتیازات طبقاتی، قومی و نژادی است. مساوات مندرج در اصل نوزدهم

عمدتاً ناظر به مساوات در برابر قانون و برخورداری از حمایت قانونی از تمام آحاد جامعه

صرف نظر از پایگاه قومی، طبقاتی و نژادی است. پیروان ادیان توحیدی (اهل تاب) که قانون

اساسی آنها را احصاء کرده است نیز مانند اکثریت مسلمان باید مورد حمایت قانون قرار گیرند و

از حقوق شهروندی برخوردار گردند

منظور از حقوق مساوی مندرج در اصل نوزدهم، تساوی در حق تمتع نیست. زیرا از نظر

قوانین اسلامی برخورداری از حق تمتع برای خود مسلمانان نیز در مواردی مانند ارث و دیات

بر اساس جنسیت متفاوت است. همچنان که برای اقلیتها نیز بر طبق قوانین مربوط به احوال

شخصیه نیز گاه حقوق مزبور متفاضل است. روح حا کم بر اصل نوزدهم برخورداری تمام شهروندان

به صورت مساوی از حمایتهای قانونی است. بر همین اساس در این اصل از واژه " مردم ایران "

فارغ از نژاد و قومیت و زبان و دین سخن گفته شده است. اصل برخورداری از حقوق مساوی در مقابل قانون که مصادیق آن متنوع و تبیین آن با قوانین عادی است یکی از اصول مهم در حقوق شهروندی به ویژه کدر دفاع از حقوق اقلیتها در جهان محسوب میشود.

در اصل بیستم آمده است :

«همه افراد ملت اعم از زن و مرد یکسان در حمایت قانون قرار دارند و از همه حقوق انسانی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی با رعایت موازین اسلام برخوردارند.»

۲- اصل امنیت فردی

حق حیات و برخورداری از امنیت و آزادی در ماده سوم اعلامیه جهانی حقوق بشر مورد تأکید قرار گرفته است .

در اصل سی و دوم قانون اساسی ج.ا. آمده است

«هیچکس را نمیتوان دستگیر کرد مگر به حکم و ترتیبی که قانون معین می کند. در صورت بازداشت، موضوع اتهام باید با ذکر دلایل، بلافاصله کتباً به متهم، ابلاغ و تفهیم شود و حداکثر ظرف مدت بیست و چهار ساعت، پرونده مقدماتی برای مراجع صالحه قضائی ارسال و مقدمات محاکمه، در اسرع وقت فراهم گردد. متخلف از این اصل مطابق قانون مجازات میشود.»

اصل امنیت فردی به عنوان یکی از ارکان مهم حقوق شهروندی با مجموعه‌های از مقررات دیگر جهت تضمین این اصل تکمیل شده است. به عنوان مثال اصل قانونی بودن جرم و مجازات، اصل

عدم عطف به ما سبق شدن قانون، اصل علنی بودن محاکمات و حضور و کیل در مراحل بازپرسی و دادرسی و رسیدگی به جرائم بزرگ و مهم توسط هیأت منصفه که همگی در قانون اساسی جمهوری اسلامی پیش بینی شده است.

۳- اصل مصونیت مسکن و آزادی در انتخاب محل سکونت

حق آزادی در انتخاب محل سکونت از حقوق شهروندی محسوب میشود و انتخاب محل سکونت و نقل و انتقال براساس میل و اراده افراد علی الاصول انجام میشود. البته این اصل دارای موارد استثناء نیز میباشد. به عنوان مثال مسکن زن شوهردار تابع انتخاب شوهر و مسکن افرادی که به سن رشد قانونی نرسیده اند توسط والدین یا سرپرست قانونی آنان انتخاب میگردد.

همچنین برخی کارکنان دولتی مجبور به اقامت در محلی معین برای مدت زمانی خاص میباشد. افرادی که براساس قانون به تبعید از محل سکونت محکوم شده باشند و یا صرفاً به شهر یا مکان خاص تبعید شده باشند نمیتوانند در شهرهای دیگر سکنی گزینند. مسکن افراد نیز مصون از تعرض است.

در اصل بیست و دوم قانون اساسی ج.ا. گفته شده است: «حیثیت، جان، مال، حقوق و مسکن و شغل اشخاص از تعرض مصون است مگر در مواردی که قانون تجویز میکند».

«

۴- اصل عدم تعرض به مکاتبات

اصل تعرض ناپذیری مکاتبات و نامه های افراد در جهت صیانت و حمایت از زندگی خصوصی

افراد است. این اصل که در جهت حفظ حقوق شهروندی است در اصل بیست و پنجم قانون

اساسی

جمهوری اسلامی مورد تأیید قرار گرفته است. در اصل مزبور چنین آمده است :

«بازرسی و نرساندن نامه ها، ضبط و فاش کردن مکالمات تلفنی، افشای مخابرات تلگرافی و تلکس،

عدم مخابره و نرساندن آنها، استراق سمع و هرگونه تجسس ممنوع است، مگر به حکم قانون.»

۵- آزادی رفت و آمد

از حقوق به رسمیت شناخته شده شهروندی در جهان معاصر و قوانین اساسی، آزادی آمد و شد و تردد است. حق عبور و مرور آزاد در داخل کشور و یا خروج از کشور از حقوق شهروندی شناخته شده و مورد تأکید در قوانین اساسی کشورهای دموکراتیک محسوب میشود. این حق نیز به عنوان حقی بدیهی مورد پذیرش قرار گرفته است هر چند در قانون اساسی ج.ا. به آن پرداخته نشده است.

البته این حق نیز در همه شورها مانند بسیاری از حقوق فردی و شهروندی دارای موارد استثناء است.

استثنائات نیز علی الاصول مربوط به افرادی است که قانوناً محکوم به اقامت در محلی خاص شده و یا به موجب قانون برای مدتی مجاز به خروج از کشور نباشند.

۶- اصل آزادی در انتخاب شغل

قانون اساسی در اصل بیست و هفتم مقرر میدارد: «هرکس حق دارد شغلی را که بدان مایل است و مخالف اسلام و مصالح عمومی و حقوق دیگران نیست برگزیند. دولت موظف است با رعایت نیاز جامعه به مشاغل گوناگون برای همه افراد امکان اشتغال به کار و شرایط مساوی را برای احراز مشاغل ایجاد نماید».

۷- اصل ممنوعیت تفتیش عقاید

اصل بیست و سوم تفتیش عقاید را به صراحت منع نموده است. در اصل مزبور آمده است:

«تفتیش عقاید ممنوع است و هیچکس را نمیتوان به صرف داشتن عقیده‌های مورد تعرض و مؤاخذه

قرار داد.»

در مورد آزادی عقیده و آزادی مذهب نیز در قانون اساسی براساس آموزه‌های دینی سه اصل دوازدهم، سیزدهم و چهاردهم تدوین شده است. در این اصول مذاهب و ادیان به رسمیت شناخته شده اعم از اقلیتهای دینی مسلمان (در ایران) مانند حنفی، مالکی، شافعی، حنبلی و زیدی و همچنین اقلیتهای دینی به رسمیت شناخته شده در اسلام شامل زردشتی، کلیمی و مسیحی احصا شده و برای همه آنان حقوق شهروندی در نظر گرفته شده است. اقلیتهای مزبور به موجب دو اصل ۱۲ و ۱۳ در انجام مراسم مذهبی و دینی برطبق تعالیم مذهبی خود آزاد و در احوال شخصی برطبق تعالیم و آموزه‌های دینی خود عمل می نمایند. اصل چهاردهم نیز با استناد به آیه ای از آیات قرآن مجید خواستار رفتار توأم با اخلاق حسنه و رعایت عدل و انصاف با تمام شهروندان غیرمسلمان از سوی دولت اسلامی شده است.

۱- حقوق قضائی شهروندی

اصل سی و چهارم قانون اساسی مقرر میدارد که دادخواهی از حقوق مسلم فردی و شهروندی تمام آحاد ملت است. در اصل مذکور آمده است: «دادخواهی حق مسلم هر فرد است و هر کس میتواند به منظور دادخواهی به دادگاههای صالح رجوع نماید. همه افراد ملت حق دارند اینگونه دادگاهها را در دسترس داشته باشند و هیچکس را نمیتوان از دادگاهی که به موجب قانون حق مراجعه به آن را داراست منع کرد. همچنین حق انتخاب و کیل برای طرفین دعوی در همه دادگاهها در اصل سی و پنجم قانون اساسی پیشبینی شده است. این حق نیز مهم و مکمل حقوق قضائی شهروندی است.

اصل برائت که در اصل سی و هفتم قانون اساسی از آن سخن به میان آمده است و کاملاً منطبق با آموزه های اسلامی است از دیگر حقوق شهروندی مرتبط با حوزه قضائی است. در اصل سی و هفتم قانون اساسی آمده است: «اصل، برائت است و هیچکس از نظر قانون مجرم شناخته نمیشود، مگر این که جرم او در دادگاه صالح ثابت گردد.» منع هرگونه شکنجه برای گرفتن اقرار و یا کسب اطلاع در اصل سی و هشتم و منع هتک حرمت و توهین به کسی که به موجب قانون دستگیر، بازداشت یا زندانی شده است از اصول مهم و مترقی پیش بینی شده در قانون اساسی و در دفاع از حقوق فردی و انسانی است. در اصل سی و نهم قانون اساسی متخلفان از رعایت اصل مزبور مجرم و عمل آنان مستوجب مجازات دانسته شده است. قوانین عادی مکمل حقوق شهروندی در ساحت قضائی نیز نباید به گونه ای تنظیم شود که با روح و مفاد اصول مزبور مغایر باشد.

۹- آزادی آموزش و پرورش

در زمانهای گذشته در بسیاری از کشورها، حق آموزش و تعلم در انحصار طبقات خاص و ممتاز بود. از مصادیق آزادی آموزش و پرورش که در حقوق فردی شهروندی در کشورهای مغرب زمین مورد توجه واقع شده است، آزادی تأسیس مدرسه، آزادی انتخاب مؤسسه آموزشی و حتی آزادی محتوای مطالب آموزش و پرورش است.

قانون اساسی جمهوری اسلامی در بند سوم از اصل سوم، آموزش و پرورش و تربیت بدنی رایگان برای تمام شهروندان در تمام سطوح را مقرر نموده است. همچنین تسهیل و تعمیم آموزش عالی در سرلوحه اقدامات دولت قرار داده شده است. همچنین در اصل سیام قانون اساسی دولت مکلف شده است وسایل آموزش و پرورش رایگان برای همه ملت را تا پایان دوره متوسطه فراهم آورد.

۱۰- آزادی اخبار و اطلاعات

حقوق مربوط به آزادی اخبار و اطلاعات، از مهمترین و عامترین حقوق شهروندی جهت نیل به درستترین و صادقانه ترین اطلاعات در خصوص مسائل داخلی و بینالمللی است. آزادی مطبوعات و ممنوع بودن سانسور از لوازم اصلی تحقق اصل مزبور است. مطبوعات را رکن چهارم نظام دموکراسی یا مردمسالار دانسته اند. در اصل بیست و چهارم قانون اساسی جمهوری اسلامی از آزادی نشریات و مطبوعات جهت اطلاع رسانی به شرط آن که مخل به مبانی اسلام و حقوق عمومی نباشد سخن به میان آمده و تفصیل آن به قوانین عادی مفوض شده است. همچنین در اصل ۱۷۵ قانون اساسی آمده است: «در رسانه های گروهی (رادیو و تلویزیون) آزادی انتشارات و تبلیغات،

طبق موازین اسلامی باید تأمین شود...» البته حفظ مصالح ملی و اخلاق عمومی از یکسو و رعایت اصل اشاعه اطلاعات گاه با چالش هایی در عمل مواجه است.

۱۱- آزادیهای سیاسی و اجتماعی

بخش مهمی از حقوق شهروندی در دولت مدرن مربوط به آزادیهای سیاسی و اجتماعی است. آزادیهای سیاسی و اجتماعی در جهان امروز اشکال متنوعی یافته است و قوانین اساسی کشورها و قوانین عادی مکمل، حدود و ثغور آن را مشخص نموده است. آزادی تحزب، تشکیل اجتماعات و میتینگ های سیاسی، آزادی انتخاب کردن و انتخاب شدن، انتخابات آزاد و غیرفرمایشی از حقوق سیاسی شهروندی در دوران جدید شمرده شده است. قانون اساسی جمهوری اسلامی در اصولی برخی از مهمترین آزادیهای سیاسی و اجتماعی را یادآور شده است. به عنوان مثال در مورد فعالیت آزاد احزاب و آزادیهای سازمانی در اصل بیست و ششم قانون اساسی آمده است: «احزاب، جمعیتها، انجمن های سیاسی و صنفی و انجمنهای اسلامی یا اقلیتهای دینی شناخته شده آزادانه، مشروط به این که اصول استقلال، آزادی، وحدت ملی، موازین اسلامی و یا اساس جمهوری اسلامی را نقض نکنند. هیچکس را نمیتوان از شرکت در آنها منع رد یا به شرکت در یکی از آنها مجبور ساخت. اصل بیست و هفتم قانون اساسی نیز تشکیل اجتماعات و راهپیمایی ها را بدون حمل سلاح و به شرط آن که مخل به مبانی اسلام نباشد آزاد شمرده است.

۱۲- اصل حرمت مالکیت

اصل مالکیت یکی از حقوق مهم شهروندی و لازمه رشد و توسعه کشور و اشتغال زایی و ایجاد انگیزه جهت سرمایه گذاری جهت نیل به پیشرفت محسوب میشود. تملک، انتقال و زوال حق

بالمعنی الاعم (مادی و غیرمادی) از ارکان حقوق مدنی است. این اصل، از اصول متقن و اساسی در آموزه های فقهی و حقوقی اسلام و پایه مهم در تنظیم روابط اجتماعی و اقتصادی است. اصل حرمت مالکیت مشروع برای تمام شهروندان در قانون اساسی محترم و مقبول شمرده شده است. در اصل چهل و هفتم قانون اساسی آمده است: «مالکیت شخصی که از راه مشروع باشد محترم است.»

ضوابط آن را قانون معین می کند. در اصل چهل و ششم نیز گفته شده است: «هرکس مالک حاصل کسب و کار مشروع خویش است. هیچ کس نمی تواند به عنوان مالکیت نسبت به کسب و کار خود امکان کسب و کار را از دیگری سلب نماید. همچنان که در اصل چهل و نهم قانون اساسی مسأله مورد توجه قرار گرفته که در حوزه های مختلف از جمله حقوق اقتصادی شهروندی دارای کاربرد است. اصل مزبور مقرر میدارد: «هیچکس نمی تواند اعمال حق خویش را وسیله اضرار به غیر یا تجاوز به منافع عمومی قرار دهد.»

در دوران معاصر حقوق شهروندی ابعاد گوناگونی یافته و جزئیات بیشتری که مقتضای زندگی در دوران جدید است نیز به آن افزوده شده است. به عنوان مثال حفظ محیط زیست به عنوان بستر زندگی سالم برای شهروندان از وظایف مشترک دولت و عموم شهروندان شمرده شده است. اصل پنجاهم قانون اساسی جمهوری اسلامی نیز حفظ محیط زیست و پاسداری از آن به عنوان میراث و سرمایه طبیعی برای شهروندان فعلی و آتی را مورد تأکید قرار داده است. البته حقوق شهروندی در جهان امروز که مولود تحولات عمده در زندگی بشر به ویژه در دو قرن گذشته است مصادیق جزئیتر نیز یافته است. همچنین اصول مربوط به حقوق شهروندی مانند بسیاری از اصول حقوقی در کشورهای مختلف گاه با استثنائات قانونی و یا چالش های عملی مواجه است. معمولاً

حفظ امنیت و ملاحظه "مصلحت عمومی" یا "حقوق عمومی" از مسائل چالش برانگیز در حقوق فردی و شهروندی است. در قرن بیستم "اعلامیه جهانی حقوق بشر" (۱۹۴۸) و اعلامیه ها و کنوانسیونهای دیگر بین المللی کوشش نموده اند، حقوق شهروندی و حقوق فردی را از جنبه توصیه به جنبه آمریت تبدیل کنند رعایت مفاد حقوق شهروندی را در میان ملل مختلف تعمیم دهند. البته مجموع اعلامیه ها، قطعنامه ها،

معاهدات بین المللی یا منطقه ای که مستقیماً یا غیرمستقیم مربوط به حقوق بشر و حقوق شهروندی است بسیار گسترده و متنوع است. کتاب ارزشمند "Basic Documents on Human Rights" اخیراً توسط دانشگاه آکسفورد منتشر شده است، مهمترین اسناد مربوط به حقوق بشر و حقوق شهروندی را تا زمان انتشار (۲۰۰۲) احصاء نموده است.

۱۳- حق تابعیت و تغییر آن

یکی از حقوق شهروندی که در اعلامیه جهانی حقوق بشر نیز مورد تأکید قرار گرفته است، حق برخورداری از تابعیت و همچنین حق تغییر تابعیت است. به عبارت دیگر تغییر تابعیت ملی از مصادیق حقوق بشر در نظامهای حقوقی بزرگ معاصر قلمداد میشود. حق داشتن تابعیت در بند یک ماده ۱۵ و ممنوع بودن سلب خودسرانه تابعیت در بند دوم ماده ۱۵ اعلامیه جهانی حقوق بشر مورد تأکید واقع شده است. قانون اساسی جمهوری اسلامی نیز در اصل چهارم و یکم مقرر می‌دارد: «تابعیت کشور ایران حق مسلم هر فرد ایرانی است و دولت نمی‌تواند از هیچ ایرانی سلب تابعیت کند، مگر به درخواست خود او و یا در صورتی که به تابعیت کشور دیگری درآید.» البته باید توجه داشت که ترک تابعیت یاد شده مربوط به تابعیت ملی و جغرافیایی است، زیرا ترک تابعیت دینی

و اعتقادی بر اساس آموزه های اسلامی جرم تلقی می‌گردد که از آن تعبیر به “ارتداد” البته با ملاحظه تمام شرایط و جوانب (می‌گردد.

مؤلفه های ذکر شده در حوزه حقوق شهروندی ناظر به مهمترین و در مواردی کلی ترین و جامعترین مصادیق حقوق فردی شهروندی است. تشریح حقوق شهروندی در ابعاد اجتماعی، قضائی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی مستلزم تدوین رساله و تألیفی جامع در این باب میباشد.

نتیجه گیری

حقوق و امتیازات شهروندان در بستر تحولات سیاسی اجتماعی، آدمیزادگان مانند بسیاری از مفاهیم و مؤلفه‌های زندگی بشری تکامل یافته است. در نظامهای کهن حقوقی و سیاسی بارقه ها و آموزه‌های محدودی از حقوق و امتیازات آدمیان به چشم می‌خورد اما باید توجه داشت که این آموزه های محدود به دنبال تکامل و بلوغ جامعه بشری دچار تحول و دگرگونی شده است. به طور کلی مفاهیم تبعه، اتباع و حقوق شهروندی از مفاهیم جدید در ادبیات حقوقی و سیاسی است. تحولات سیاسی-اجتماعی جوامع بشری به ویژه در مغرب زمین و تحول نظامهای سیاسی خود کامة به حکومتهای مشروطه و قانونی و تدوین قوانین اساسی و قرار گرفتن حقوق و امتیازات شهروندان در قوانین اساسی کشورها سرآغاز تحولی نو در ضرورت پایبندی حکومتها به رعایت حقوق شهروندان و اتباع در جوامع بشری محسوب میشود. کشور ایران با تمدنی کهن و با پیوستگی آمیختگی با تمدن اسلامی و با طی فراز و نشیب های گوناگون تاریخی و با داشتن فرهنگی غنی و ممتاز در کمتر

از یک قرن، دو انقلاب اجتماعی و سیاسی را جهت تحدید قدرت سیاسی و به رسمیت شناختن حقوق و امتیازات فردی و اجتماعی و نیل به استقلال تجربه نموده است. انقلاب اسلامی ایران (انقلاب دوم) با صبغهٔ ارزشی تلاش نمود با تدوین و استوار نمودن نهادهای حکومتی و با تدوین قانون اساسی با الهام از آموزه‌های دینی، روابط متقابل میان دولت و شهروندان و حدود اختیارات قوای حکومتی را مشخص سازد. در فصل مربوط به حقوق ملت، امتیازات و حقوق شهروندی در قانون اساسی ملاحظه شده است. البته با توجه به موارد استثنائی که در اصول مندرج در قانون اساسی پیش بینی شده است لازم است با توجه به روح حاکم بر قانون اساسی که در جهت تقویت نهادهای مدنی از یک سو و حفظ حرمت و کرامت انسانها که مورد تأکید آموزه‌های اسلامی است، قوانین عادی نیز در جهت صیانت از اصول مزبور تدوین یابد

فصل سوم: حقوق و مسئولیت‌ها

مسئولیت‌های اجتماعی

شهروندان به طور داوطلبانه امکانات خود را جهت کمک به پیشرفت و بهبود شهر به کار می‌گیرند. شهروندان فعال با توجه به تخصص و استعداد خود در سازمانها و کمیته‌های محلی گوناگون نظیر انجمن اولیا و مربیان و سازمان‌های غیردولتی عضویت داشته و فعالیت می‌کنند. شرکت در نشست‌ها و اجتماعات شهری، حضور در محکمه‌های عمومی، هیئت منصفه یا هیئت‌های حل اختلاف، مشارکت در پروژه‌های اجتماعی برای پیشرفت جامعه و همچنین یافتن مشکلات و راه‌حل آن‌ها بسیار سودمند خواهد بود.^{۱۱} صاحب‌نظران بر این عقیده‌اند که اجتماعات محلی، و نهادهای مردم محور می‌توانند با ارائه رفتارهای جدید و نهادینه ساختن آنها در جوامع، نقش مؤثری در ایجاد و بازتولید مفهوم شهروندی ایفا نمایند.